

Копієвська Ольга Рафаїлівна

доктор культурології, професор

завідувач кафедри арт-менеджменту та івент-технологій

Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

заслужений працівник освіти України

МОВНІ ПРАКТИКИ В СУЧАСНОМУ СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

Осмислення фундаментального ціннісного зсуву який відбувся в суспільній та індивідуальній свідомості українців актуалізує питання щодо посилення ролі і значення мовних практик. Мовні практики є важливою компонентою встановлення міжкультурного діалогу, соціокультурної рівності та національної ідентичності.

Особливої актуальності мовні практики набувають в умовах сучасних трансформацій. Так, досліджуючи феномен мовних практик в сучасному світі, вчена Е. Савруцька, наголошує на тому, що мовна картина світу змінюється не стільки завдяки поширенню так званої «транскультурної мови» (англійської), скільки від проникнення та сталого поширення в повсякденній мові сучасної лексики. На думку вченої, прийняті норми вживання слів визначають деякі форми мислення й поведінки. Інакше кажучи, соціалізація особистості відбувається, насамперед, у мовному середовищі. Тим самим формується складна мовна картина світу, відбувається поповнення словникового запасу, включеного в повсякденний життєвий світ людини. Збагачення тезауруса сьогодні відбуваються здебільшого за рахунок слів (понять), що використовують для означення образів неіснуючої, симулятивної реальності. Вигадка, опосередкована комп'ютерними технологіями, створює нікнейми, гіпертексти, агресивні інтерфейси. Цей процес є об'єктивним, однак інтенсивний розвиток інформаційно-комунікативних технологій призведе до розширення кола проблем, серед яких загострення питань культури взаємодії, зокрема мовні проблеми, що постають перед людством. Очевидно, що їх розв'язання в

позитивному плані можливе лише при збереженні накопиченого людством соціального досвіду, різноманіття культур і традицій, збагачення яких пов'язане з новими цивілізаційними здобутками, насамперед у сфері інформаційно-комунікативних систем, які вже сьогодні посідають чільне місце в повсякденності людського буття [3].

Однак трансформації, що відбуваються в багатьох сферах буття, кардинально змінюють соціокультурну структуру та спричиняють поступову зміну ментальності різних культурних спільнот. Особливо відчутна така зміна в мовних практиках. У зв'язку з тим, що мова є базовим елементом етнічної культури, у сучасній теорії все міцніше утверджується термін «мовна ментальність», який позначає зв'язок мови зі світоглядом, світосприйняттям, інтелектуальним життям як окремої людини, так і певної етномовної спільноти. Мовна ментальність пов'язана з розумовою діяльністю, яка, своєю чергою, охоплює й інтелектуальне, й емоційне, і вольове начало. Відповідно до того, що семантичні категорії, з одного боку, припускають зв'язок з мисленням, з іншого - з мовою, як онтологічна підстава для виділення мовної ментальності, на наш погляд, виступає інтенціональність свідомості. Тут не можна не погодитися з відомим німецьким філософом Е. Гуссерлем у тому, що кожен акт свідомості є інтенціональним, причому охоплюючи і чуттєвість, і ціннісне сприйняття. Як слушно відмічає С. Омельченко, «одним з основних засобів вираження мовної ментальності, зокрема етномовного її різновиду, служать ментальні дієслова типу уявляти, згадувати, думати, здаватися, мислити, усвідомлювати, пізнавати, пам'ятати, розуміти та ін.» [2, с. 69]. Далі теоретик стверджує, що з урахуванням відображення ментальності в категоріях і формах мови поняття розумової діяльності, що лежить в основі лексичного значення ментальних дієслів, можна передати у вигляді загальної семантичної моделі: суб'єкт мислячий - процес думки - об'єкт думки, що відображає ідею типової ситуації. Така модель служить підставою для розгляду ментальних дієслів як одиниць комплексної семантики, які виявляють еквівалентність певної синтаксичної конструкції [2, с. 70].

Таким чином, можна стверджувати про існування певного

етноментального компонента світогляду, що відображається в семантиці слів і передається від покоління до покоління. Свідомість окремої людини завжди етнічно обумовлена, тому бачення світу одним народом не можна простим переказом (калькою) перенести на мову іншого. У цьому випадку на допомогу може прийти мовна практика, яка спрямована на встановлення діалогу, основною місією якого є бажання зрозуміти особливості менталітету іншого народу.

Відмічається, що у зв'язку з тим, що мова є базовим елементом етнічної культури, у сучасній теорії все міцніше утверджується термін «мовна ментальність», який позначає зв'язок мови з світоглядом, світосприйняттям, інтелектуальним життям як окремої людини, так і певної етномовної спільноти. Стверджується існування певного етноментального компонента світогляду, що відображається в семантиці слів та передається від покоління до покоління. Виокремлюється ще один вид ментальності – медіаментальність, яка пов'язана з впливом на людську свідомість мас-медіа, коли людина, не довіряючи природному погляду, дублює його відеофіксацією.

Особливої актуальності мовні практики набувають в сучасних соціокультурних процесах. Так, мова виступає важливою компонентою практики картування. Використана в картографії знакова система, що включає умовні позначення, способи зображення, правила їх побудови є так званою мовою карти. Мову карти вважають видатним винаходом людства, що становить важливий елемент людської культури і цивілізації, розвиток якої пов'язують з рівнем науково-технічного прогресу, станом культури і мистецтва, політичним устроєм і громадськими інститутами, з усіма структурними елементами, що формують суспільно-історичний процес [4].

На думку Олександра Лютого, мову карти утворюють сукупності вихідних елементів - знаків і правил, їх комбінацій в тексті. До основних функцій мови карти, науковець відносить комунікацію, моделювання і пізнання. Мова карти, як образно-знакова модель, представляє важливий елемент евристичного

мислення, створення картографічного образу і являє собою незамінний засіб зберігання і передачі просторової інформації [1, с. 3].

Такими чином, мовні практики, їх активне використання в сучасному соціокультурному просторі характеризуються різноманітними, трендовими підходами та техніками. Важливість розвитку і використання мовних практик актуалізується в контексті ефективного вирішення проблем, пов'язаних з сучасними викликами, соціокультурними зокрема.

Вищезазначене дозволяє нам стверджувати, що ефективність дослідження, використання і впровадження в соціокультурну реальність мовних практик, дозволить ідентифікувати об'єкт нашого дослідження в глобальному світі і посилити їх локальне значення, в контексті збереження національного і унікального.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лютый А. А. Язык карты. М. : Знание, 1981. 48 с. : ил., карт.
2. Омельченко С. Р. Категориальный статус языковой ментальности // Язык и ментальность : сб. статей / отв. ред. М. В. Пименова. СПб. : СПбГУ, 2010. С. 66–76.
3. Савруцкая Е. П. Коммуникационный аспект инновационных трансформаций в конструировании социальной реальности // Культурологический журнал : Электронное периодическое рецензируемое науч. изд. 2012. №3 (9). URL: <http://www.cr-journal.ru/rus>.
4. Язык карты. URL: <http://www.mobigeo.ru/yazyk-karty.html>.